

УДК 005.8:316.422

С.Д. Бушуєв, Р.Ф. Ярошенко

Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

СЦЕНАРНІ МОДЕЛІ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Розглянуто модель розвитку фінансової системи України в умовах просування глобальної фінансової кризи. Запропоновано визначення креативної моделі сценаріїв швидкого реагування задля блокування каналів проникнення кризи та пом'якшення її негативного впливу на економіку.

Ключові слова: фінансова система, креативна сценарна модель, фінансова криза

Вступ

Друга хвиля світової фінансової кризи вже активно проявляється на міжнародних фінансових ринках. У стані близькому до дефолту знаходиться ряд країн Європейського союзу (ЄС). Внаслідок розрізненості позицій та наростання внутрішніх фінансових проблем у країнах ЄС під загрозою існування знаходиться зона євро.

На відміну від першої хвилі світової фінансової кризи, яка була спровокована надмірними боргами приватного сектору, на сьогодні основні ризики змістилися до державного сектору економіки. Державні борги в розвинутих країнах світу досягли небезпечних розмірів і характеризуються підвищеними ризиками рефінансування. Повномасштабна фінансова криза може виникнути в результаті дефолту однієї з проблемних країн Європейського союзу, чи США, що є найбільшим боржником світу та емітентом резервної валюти.

Паніка на фінансових ринках, пов'язана з невизначеністю надання фінансової допомоги Греції та підвищенням ліміту державного боргу США, в черговий раз засвідчила нестабільність світової фінансової системи і хиткий стан досягнутої рівноваги [1].

Постановка проблеми досліджень

Дослідженню проактивного відпрацювання стратегій та програм блокування проникнення другої хвилі світової фінансової кризи до національної економіки та пом'якшення її руйнівного впливу на фінансову систему України присвячена стаття. В ході досліджень необхідно розробити та впровадити імітаційну модель, яка відслідковує можливі джерела, потенційні ланцюги проникнення світової фінансової кризи та включає

систему швидкого реагування за різними сценаріями розвитку подій.

Мета статті

Розробка креативної моделі побудови сценарію швидкого реагування для подальшого визначення стратегічних ініціатив та програми блокування каналів проникнення фінансової кризи.

Аналіз стану глобальної фінансової системи

Гігантські грошові вливання урядів розвинутих країн з метою порятунку національних фінансових систем призвели до стрімкого зростання світових цін на продовольство, енергоносії, золото та дорогоцінні метали.

Подорожчання продовольства та енергоносіїв нанесло болісний удар по найменш забезпеченим верствам населення (особливо, в країнах, що розвиваються). В якості вимушеного заходу уряди в цих країнах змушені включати друкарський верстат з метою підтримки малозабезпечених верств населення, що посилює інфляцію регіональних валют. А посилення цієї інфляції, в свою чергу, сприяє подальшому загальносвітовому зростанню цін, що ще більше загострює ситуацію.

Китай вже зіткнувся з реальною загрозою розкручування інфляційної спіралі. У березні 2011 року індекс роздрібних цін виріс на 5,4% в річному обчисленні. Це найкрутіший злет за останні три роки, якщо врахувати, що минулого десятиріччя вона склала в середньому 1,8% на рік. Не можна також виключати вибуху бульбашки інвестицій у сфері елітного житла. Тому уряд КНР намагається не допустити перегріву економіки та не підірвати внутрішню стабільність в країні. Так, Центральний банк Китаю в квітні суттєво підвищив норми резервування для найбільших банків країни,

мотивуючи таке рішення необхідністю зменшити обсяги кредитування і приборкати інфляцію. Слідом за Китаєм й інші країни БРІКС, що грають сьогодні роль локомотива світової економіки, будуть змушені посилити монетарну політику, в результаті чого темпи їх економічного зростання можуть суттєво сповільнитися.

Можливі дефолт окремих країн Євросоюзу, зокрема, Греції, Ірландії, Португалії та Іспанії цілком можуть стати каталізаторами нового економічного спаду: дестабілізація ринків позичкового капіталу вестиме до звуження кредитування реального сектору економіки, а пожорсткішення бюджетної політики в окремих країнах ЄС зменшуватиме їх внутрішній попит та обсяги імпорту товарів і послуг, що неминуче позначатиметься на темпах економічного розвитку країн-експортерів.

Продовження ж проведення надмірно експансійної бюджетної політики при існуванні значного розміру державного боргу та невирішенні ряду гострих проблем у банківському секторі може призвести до накладення кризи державного боргу на банківську кризу [2;4;5].

Спусковим гачком для початку другої хвилі кризи може стати не лише боргова криза у США чи країнах ЄС, а й прискорення інфляції в країнах, що розвиваються. Адже попит і пропозиція на товарних ринках не відображають реальної ситуації в економіці, а значною мірою є результатом спекулятивної гри. Тим часом саме такі спекулятивні ігри можуть розігнати інфляцію до критичного рівня. З іншого боку, масштабні антикризові заходи вивільнили величезну кількість спекулятивного капіталу, який миттєво ринув на ринки країн, що розвиваються. Ряд країн з метою стримування інфляції і запобігання роздуванню бульбашок цін на реальні і фінансові активи ввели податок на приплив іноземного капіталу та застосували інші інструменти контролю за рухом капіталів. Проте більшість країн обмежилися інтервенціями на валютних ринках. Очевидно, що вказані заходи виявляються малоефективними при подальшому посиленні кризових явищ.

Економічний стан США - світового лідера - викликає серйозне занепокоєння. Агентство Standart & Poor's (S & P) в квітні 2011 р. знизило прогноз довгострокового кредитного рейтингу США зі «стабільного» на «негативний», а у серпні 2011 року знизило сам кредитний рейтинг з найвищого ступеня ААА до рівня АА+. Це дуже тривожний сигнал, адже рейтинг США не змінювався 70 років. Державний борг США в цьому році вже перевищить 17 трлн доларів. У таких умовах перспективи долара

США як основної резервної валюти суттєво погіршуються.

Влада США намагається відродити кредитний ринок і збільшити обсяги внутрішнього споживання. Однак американці неохоче вдаються до нових позик, старанно погашають старі і більше заощаджують. Ринок житла не демонструє ознак поживлення, що негативно позначається на зростанні всієї економіки США, оскільки індустрія будівництва та облаштування будинків виробляють сумарно близько 15% ВВП країни.

Таким чином, уповільнення зростання американської економіки стало очевидним, а ймовірність виникнення повторної рецесії зростає. Реальна перспектива економіки США на найближчий період - це стагнація за японським сценарієм 1990-тих років.

Зниження споживчих витрат в США ще більше сповільнить зростання експорту з Китаю - другої найбільшої економіки світу. Тому не можна виключати сценарій, який передбачає одночасну стагнацію в економіках США і Китаю - локомотивах світової економіки. Зниження темпів зростання економіки Китаю сильно відіб'ється на світовій економіці, оскільки Китай споживає п'яту частину світових сировинних ресурсів.

Креативна модель сценарію швидкого реагування на проникнення кризи

Креативні моделі розробки сценаріїв формування проектів та програм складають сутність інноваційного підходу до їх створення [1;3].

Розглянемо запропоновану авторами структуру креативної моделі сценарію швидкого реагування на проникнення фінансової кризи на прикладі банківського сектору.

Приклад креативної моделі сценарію.

Банківський сектор, інтегральний сценарій

Назва сценарію: криза банківського сектору

Ключові фактори: нестабільність на світових фінансових ринках; 2) відтік іноземного капіталу; 3) зниження попиту на банківські послуги; 4) збільшення частки проблемних активів у портфелі банківських установ

Тригери: рентабельність капіталу банків – падіння на 5%; депозити – уповільнення росту до 0%; кредити – уповільнення росту до 0%.

Елементи політики МФУ:

- дотримання фінансово-бюджетної дисципліни;
- податково-інвестиційні стимули;
- державна підтримка реального сектору та внутрішнього ринку

Елементи політики НБУ:

банківське регулювання. ЗУ «Про банки і банківську діяльність»

Проблеми та виклики щодо застосування сценарію:

- значна кількість банків з іноземним капіталом;
- незбалансованість активів і пасивів банків за термінами;
- незбалансованість активів і пасивів банків за валютами;
- паніка населення;
- суттєвий відтік капіталу з банківського сектору;
- згортання кредитування реального сектору;
- відсутність довгострокових кредитних ресурсів.

Заходи та проекти сценарію:

- оперативне впровадження заборони на довгострокове зняття депозитів – короткостроковий захід для зняття паніки;
- посилення контролю та регулювання банківського сектору;
- збільшення кількості вітчизняних банків;
- запровадження макропруденційних нормативів у практику регулювання діяльності банків;
- державна підтримка реального сектору на кредитній основі;
- збереження соціальних виплат, підтримка населення.

Очікувані результати та вплив на фінансову систему:

- зростання валового зовнішнього боргу, зокрема банківського;
- банкрутство неефективних банків;
- підвищення рівня дефіциту бюджету в короткостроковій перспективі з метою розширення державної підтримки реального сектору на кредитній основі;
- навантаження на фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Пов'язані сценарії: сценарій по реальному сектору, сценарій по валютному ринку.

Висновки

1. Досліджена фінансова система України з точки зору проникнення другої хвилі світової фінансової кризи.
2. Побудована креативна модель сценарію швидкого реагування на проникнення кризи у фінансову систему, яка дозволяє будувати програми блокування каналів проникнення кризи та пом'якшення її негативного впливу на економіку України.
3. Наведено приклад сценарної моделі проникнення кризи у банківський сектор.

Список літератури

1. Азаров М.Я., Ярошенко Ф.О., Бушуєв С.Д. *Інноваційні механізми управління програм розвитку*. – К.: Самміт книга, 2011. – 564 с.
2. Ярошенко Ф.О., Бушуєв С.Д. *Сім ключів успіху в розвитку системи державних фінансів України*. , *Фінанси України* - № 6, 2011, С.3-13.
3. *Управление инновационными проектами и программами на основе системы знаний Р2М: Монография.*// Ярошенко Ф.А., Бушуєв С.Д., Танака Х. – К.: Самміт книга, 2011. – 268с
4. Ярошенко Ф.О., Бушуєв С.Д. *Система швидкого реагування на проникнення світової кризи у фінансовий сектор України* // *Фінанси України*. - № 7, 2011, С.3-13
5. Ярошенко Ф.О. *Система антикризової діагностики стану державних фінансів України, імітаційно-сітьового моделювання та проактивного реагування на поширення кризи. Аналітична доповідь. Міністерство фінансів, 2011. – 161 с.*

Стаття надішла до редколегії 12.01.2012

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Ю.М.Тесля, Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ.